OBČANSKÁ SPOLEČNOST A JEJÍ TRANSFORMACE

HISTORICKÝ PŘEHLED

WWW.KARELMULLER.EU

30. 10. 2026

FORMOVÁNÍ (OBČANSKÉ, NÁRODNÍ) SPOLEČNOSTI (ETAPIZACE)

- **Současnost – sametová revoluce (37)**
- **1989 – 1968 normalizace (21)**
- **1948 – 1968 kult osobnosti a uvolnění (20)**
- **1948 – 1938 válka a její důsledky (10)**
- **1938 – 1918 slavná 1. republika (20)**
- **1861 – 1918 habsburský stát (57)**
- **1850 – 1860 Bachův absolutismus (12)**

CEVRO UNIVERZITA

ALOISIE MÜLLEROVÁ (*1909 – †2011)

- **Aloisie Sommerová (Ludvík Sommer, shopkeeper, her father died in the WWI)**
- **1909 (born in Hapsburg Empire in Moravia)**
- **1918 (10 years old – Czechoslovakia)**
- **1938 (30 years old – 1st break up of Czechoslovakia)**
- **1939 (Annexation – Protectorate Böhmen und Mahren)**
- **1945 (36 year old – Renewal of Czechoslovakia)**
- **1948 (Communist Coup)**
- **1968 (60 years old – Prague Spring)**
- **1989 (80 years old – Velvet Revolution)**
- **1993 (2nd Break up Czechoslovakia)**
- **2004 (Czechia joined the EU)**

Aloisie Müllerová oslavila stovku v obdivuhodné svěžesti.

CEVRO UNIVERZITA

ČEŠI COBY STATELESS SOCIETY

- **Typologie národotvorných hnutí**
- **Co je národ?**
  - Modernisté (konstruktivisté) x esencialisté (primordialisté)
- **Miroslav Hroch (V národním zájmu, Národy nejsou dílem náhody …)**
- **Ernest Gellner (Národy a nacionalismus, Nacionalismus)**

4. ZÓNA (CEE PO 1989)

CEVRO UNIVERZITA

3. ZÓNA (CE PO 1918)

CEVRO UNIVERZITA

2. ZÓNA (NĚMECKO, ITÁLIE PO 1871, 1861)

CEVRO UNIVERZITA

1. ZÓNA (PŘED VFR)

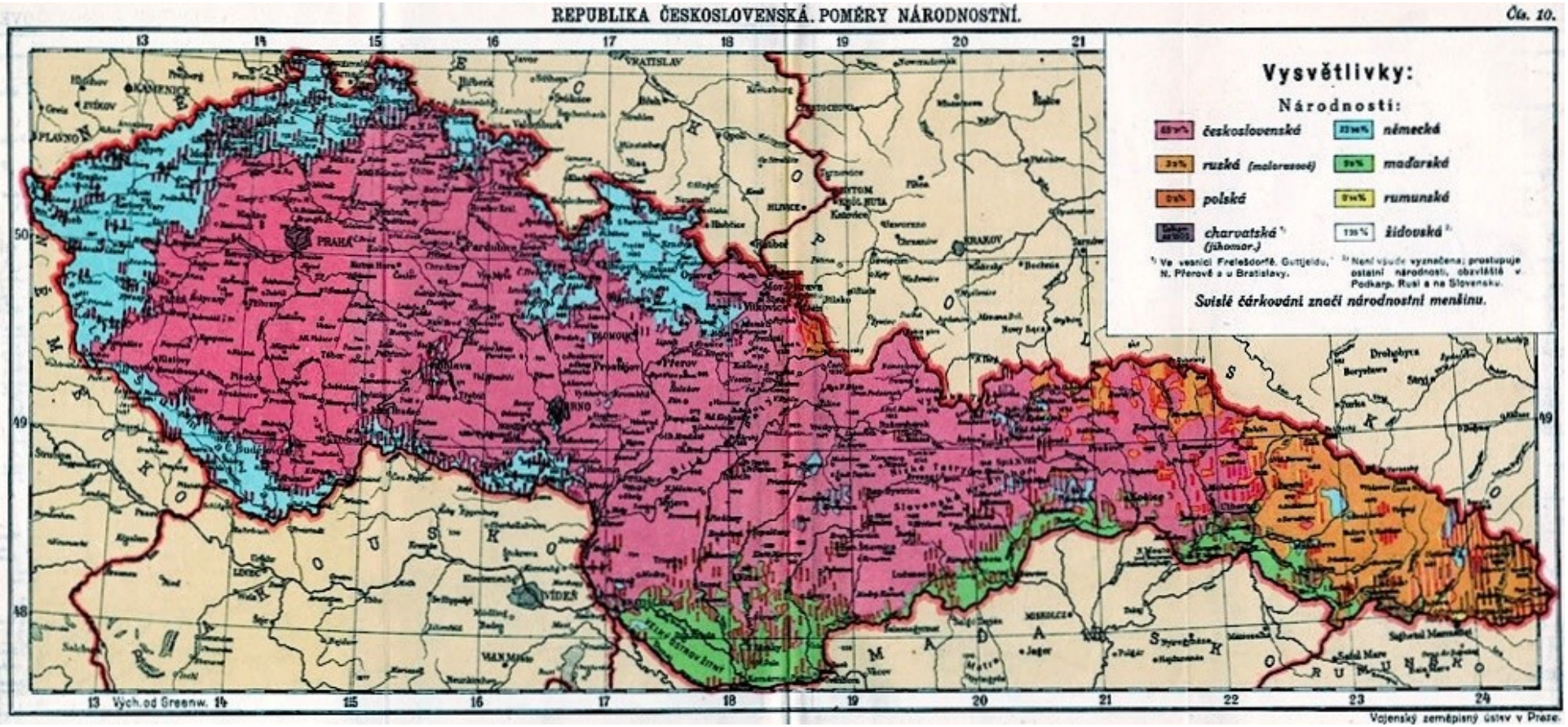

CEVRO UNIVERZITA

KOMUNISTICKÉ OBDOBÍ

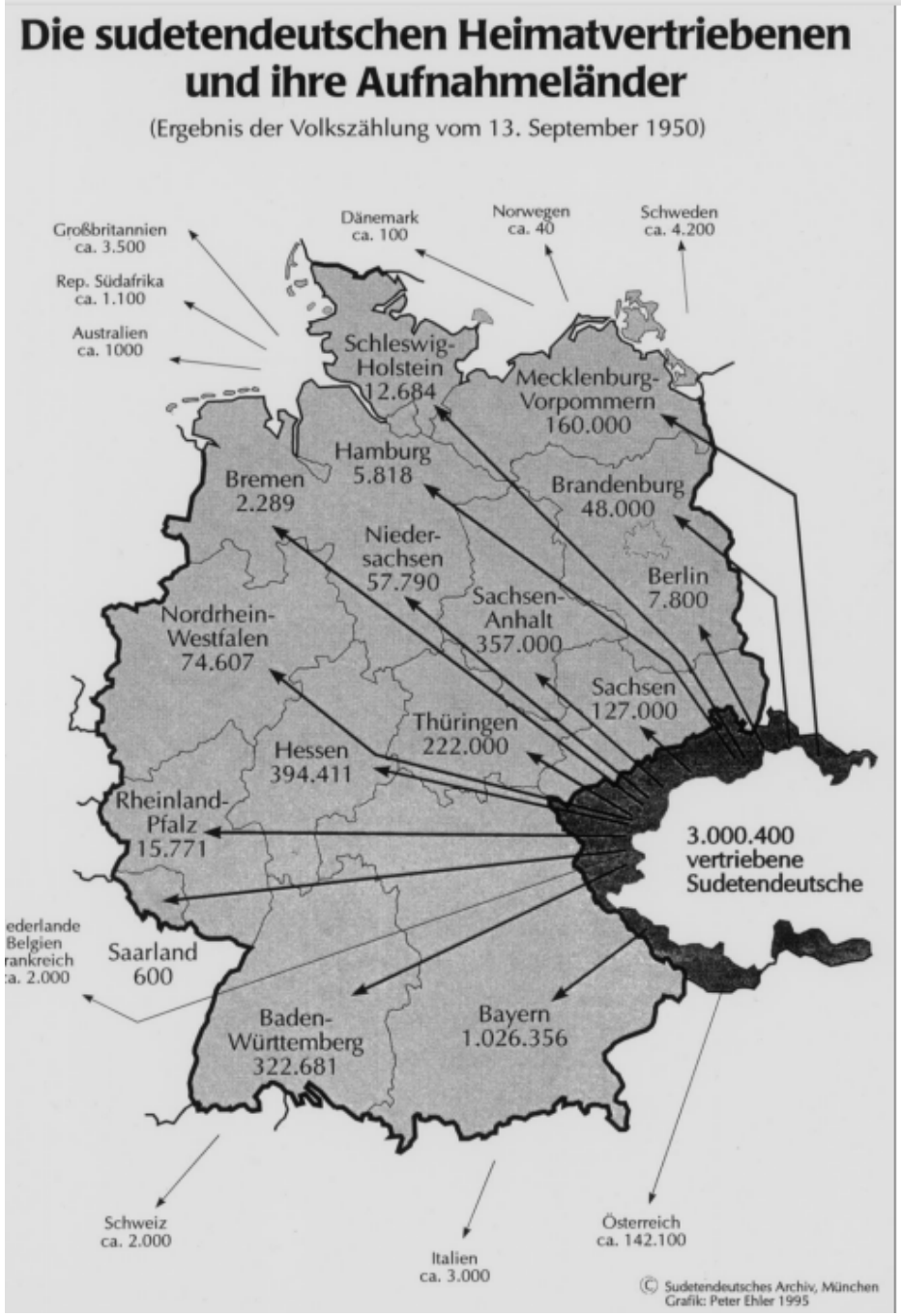
- **De-institucionalizace (bonding sociální kapitál, specifická důvěra, klientelismus)**
- **Destrukce veřejné sféry propagandou**
- **Útěk z veřejnosti a de-politizace společnosti**
- **Posilování symbolické hranice: politici v tzv. obyčejní lidé**
- **Blahořečení soukromí, chalupářská emigrace viz film Na Samotě u lesa**
- **Politická dezorientace**

1. REPUBLIKA – JAZYKOVÉ POMĚRY

CEVRO UNIVERZITA

Vertreibung von 3 Millionen Deutschen aus der Tschechoslowakei 1945/46

CEVRO UNIVERZITA

MNOHONÁRODNOSTNÍ VERSUS NÁRODNÍ STÁT (?)

Emanuel Rádl
Válka Čechů s Němci, 1928

„Politika státu po válce z velké části válkou státu proti německému domácímu obyvatelstvu, boj proti nim je pokládán za zásluhu o stát“

CEVRO UNIVERZITA

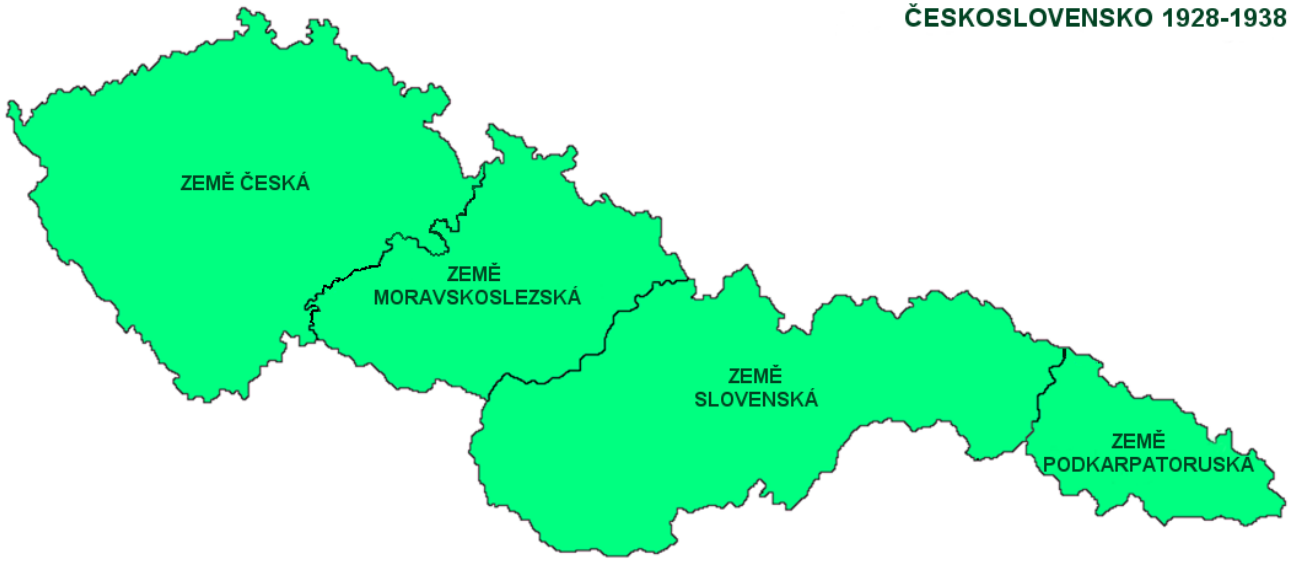
1.REPUBLIKA

- Post-war state
- Obava o stát
  - Práva národů na sebeurčení/Menšiny
  - KSČ
  - Mezinárodní situace
- Ekonomické struktury
  - ústup nacionalismu, ale…
- Politické struktury
  - Partitokracie, stát stran
  - Není opozice
- Zájmové struktury
  - Vazba na stát
  - Obranné jednoty (hospodářství, vzdělání, tělocvik a rekreace)

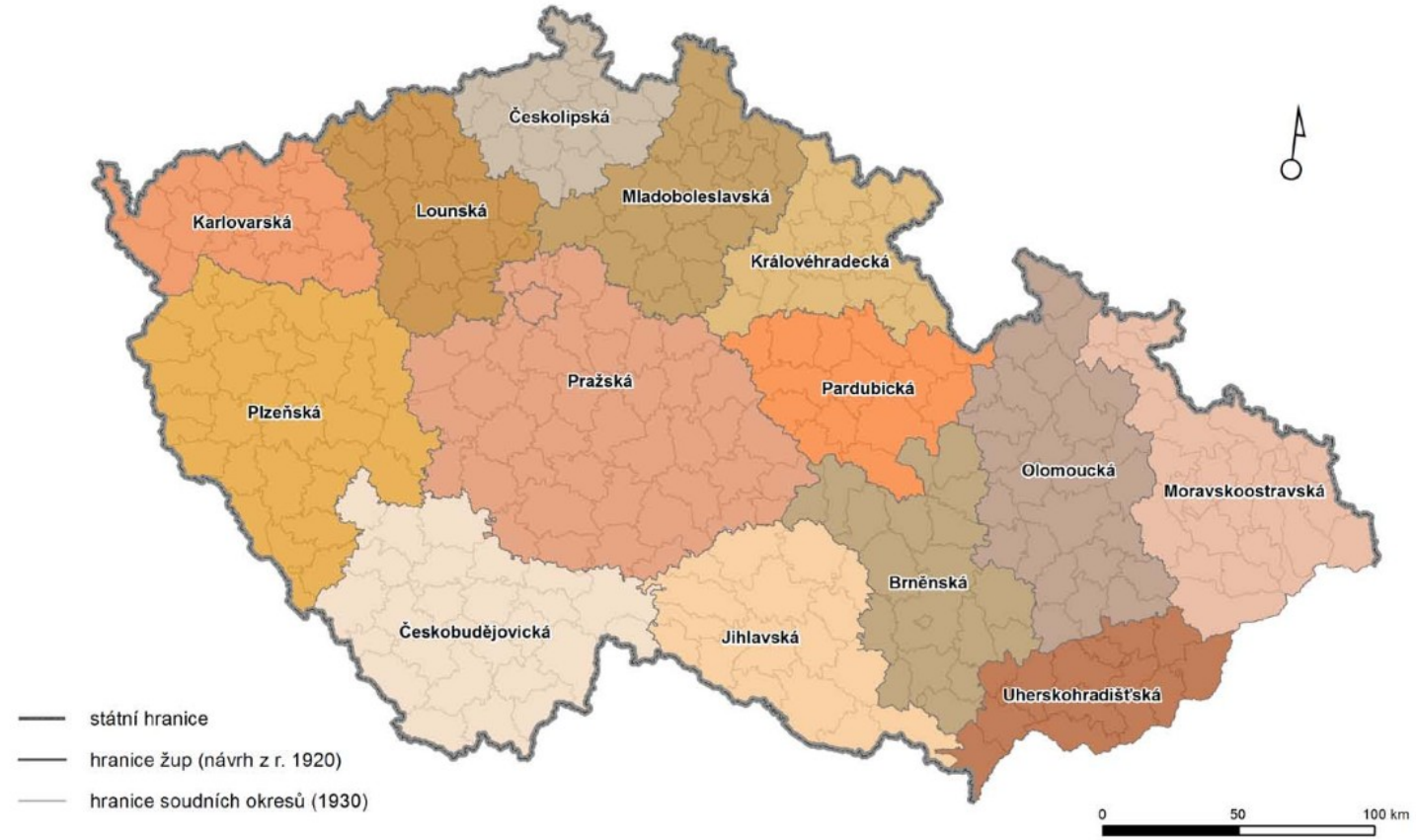

ČESKOSLOVENSKO 1928-1938

CEVRO UNIVERZITA

ŽUPNÍ ZŘÍZENÍ V : NEUSKUTEČNĚNÉ

Mapa 2 Župy (návrh 1920)
Zdroj: Burda, Janoušek (2013)

CEVRO UNIVERZITA

ROZPAD R-U 1918 A JEPIČÍ STÁTEČKY

CEVRO UNIVERZITA

HABSBURSKÝ STÁT

CEVRO UNIVERZITA

SLABÁ BURŽOAZIE/MĚŠŤANSTVO

- úpadek drobné šlechty v 17. století
- konzervativní politika Rakouska v 1. pol. 19 století (Metternich)
  + opožděná modernizace - význam Atlantiku
- liberalizace shora (bachovský absolutismus) - vše pro lid, ale nic skrze lid
- liberální reformy Bachova absolutismu (živnostenský řád, komory, systém státní správy)
- sebevědomá byrokracie = byrokracie jako nositelka společenských změn

CEVRO UNIVERZITA

NEDOSTATEČNÝ VZTAH KE STÁTU

- stateless society
- nedostatečná identifikace se státem ==► nedostatek státotvorného cítění (x vztah k monarchovi)
- politika neodpovědnosti vůči státu (pasivní rezistence) ==►negativní demokratismus (TGM)
- kulturní pojetí národa ==►národnostní diverzifikace státu

RAKOUSKO-UHERSKÉ VYROVNÁNÍ 1867

CEVRO UNIVERZITA

The ethnic groups of Austria-Hungary in 1910 according to *Distribution of Races in Austria-Hungary* by William R. Shepherd, 1911.

CEVRO UNIVERZITA

ORGANICKÉ (KULTURNÍ) POJETÍ NÁRODA

- 3 stereotypy národní existence (psychóza strachu – obava o národní existenci)
    - pocit ohrožení
    - defensivní stereotyp
    - důraz na jednotu
- nedostatek smyslu pro zájmový a názorový pluralismus
    - nedostatek vnitřní opozice
    - spolkový život národnostně rozdělený
    - hospodářský nacionalismu (svůj k svému)
- politika jako národní (kulturní) emancipace, deficitní pojetí politiky (x liberální pojetí)

CEVRO UNIVERZITA

CEVRO UNIVERZITA

CEVRO UNIVERZITA

CEVRO UNIVERZITA

CEVRO UNIVERZITA

ZŘÍZENÍ NÁRODNÍ
REPUBLIKY

CEVRO UNIVERZITA

CEVRO UNIVERZITA

CEVRO UNIVERZITA

Foto: Petr Syruček, 2025

CEVRO UNIVERZITA

IMPERIAL QUEEN VICTORIA, LONDON

PLACE DE LA RÉPUBLIQUE, PARIS

CEVRO UNIVERZITA

OBECNÁ TEZE I.

Nedostatečná identifikace s rakouským státem je v komplikovaných podmínkách První republiky vystřídána jeho kolonizací českou společností prostřednictvím politických stran. Tradice „negativního demokratismu“ (TGM) - politické pasivity a odporu vůči státu - za Rakouska, byla za První republiky vystřídána tradicí politické poddanosti a závislosti na státu, který byl permanentně ohrožován menšinami a mezinárodní politickou situací. Nedůvěra vůči státu za Rakouska byla za 1. rep. vystřídána vášnivým a přehnaným etatismem (K. Čapek) - politická kultura podřízenosti (vůči státu), subjective political culture (G. Almond).

OBECNÁ TEZE II.

Nedostatečná identifikace se státem za Rakouska se zvrátila v kolonizaci státu českou společností (prostřednictví politických stran), což se pak ukázalo jako dobrý předpoklad pro pozdější kolonizaci společnosti ze strany státu, jenž byl ovládnut KSČ!